

FORGÁCS JÓZSEF

Justus Liebig Egyetem, Giessen és University of New South Wales, Sydney, Ausztrália

AZ INTERAKCIÓS EPIZÓDOK KOGNITÍV REPREZENTÁCIÓJA

A szociálpszichológusok mindeddig csekély figyelemre méltatták az interakciós „kerekete” vagy szociális epizódokat, melyek a legtöbb köznapi interakció kontextusát alkotják. Annak ellenére, hogy köznapi társas viselkedésünk túlnyomórészt rutinszerű, jól meghatározott interaktív sorozatok egymáshoz illesztéséből áll, néhány újabb vizsgálat eredménye arra utal, hogy az egyének interakciós repertoárját alkotó szociális epizódok száma viszonylag korlátozott lehet: gyakran nem több, mint harminc rendszeresen visszatérő rutin (PERVIN, 1976; FORGAS, 1979). Gondoljunk az olyan szociális epizódokra, mint például „reggeli kávézás a kollégákkal”, „szombat délelőtti bevásárlás”, „baráti ebéd egy étteremben” vagy „orvosi vizsgálat”. A kutatási program célja egy olyan módszer kifejlesztése, amely lehetővé teszi az interakciós epizódok ökológiai érvényességű leírását és osztályozását, az ilyen epizódreprezentációk kognitív és affektív feltárását és a viselkedés előzményeinek és következményeinek bemutatását.

Az újabb kognitív szociálpszichológiai kutatások rávilágítottak arra a szerepre is amelyet a cselekvő kognitív reprezentációi és információfeldolgozási stratégiái a társadalmi viselkedés szabályozásában betöltenek. Ahhoz, hogy társadalmi környezetben valaki sikeresen működjön, rendelkeznie kell az adott kultúrában kivitelezhető interakciós epizódok burkolt ismeret reprezentációival (TRIANDIS, 1972). Az elmúlt években az ilyen reprezentációk információfeldolgozási sajátosságai iránt megnőtt a figyelem. A forgatókönyvek (ABELSON, 1981), cselekvéstervek (MILLER, GALANTER és PRIBRAM, 1960), prototípusok (CANTOR, MISCHEL és SCHWARTZ, 1982), eseménysémák (LICHTENSTEIN és BREWER, 1980) és más hasonló fogalmak sok mindenben közősek a kognitív objektumként felfogott szociális epizódok általam használt fogalmával. A fenti megközelítések és a saját kutatásaink közötti lényeges különbség, hogy amíg a korábbi vizsgálatok *ad hoc* epizódok forgatókönyveinek funkcionális információfeldolgozási sajátosságait próbálták elsősorban feltárni (vö. SCHANK és ABELSON 1977; CANTOR, MISCHEL és SCHWARTZ, 1982), addig saját kutatásainkban a szociális epizódokat mint valóságos, szociokulturálisan létező jelenségeket fogtuk fel, nem csupán mint az információfeldolgozási kísérletek munkaeszközeit (FORGAS, 1981b; 1983c; FARR, 1981).

A szerző A Fiala Kutatók Kiemelkedő Tudományos Teljesítményéért alapított díj átvételekor, az Ausztrál Pszichológiai Társaság konferenciáján tartott előadásának folyóiratunk rendelkezésére bocsátott változata. Az előadás egy korábbi változata az Australian Journal of Psychology-ban vár megjelentésre.

A szociális epizódokat saját céljainkra egy meghatározott szubkultúra tipikus, visszatérő interakciós jártasságaiként definiálhatjuk (DICKMAN, 1963; HARRÉ és SECORD, 1972), amelyek „természetes egységeket” képviselnek a viselkedés áramában, és amelyekről az adott szubkultúra tagjai közös burkolt ismeretreprezentációval rendelkeznek. Jóllehet valamennyi *tényleges* interakciónak *per definicionem* vannak egyedi, nem visszatérő elemei, az interakciók kognitív reprezentációi szükségképpen egy adott típusba tartozó *összes* interakció közös, prototípusos jegyeinek absztrakcióján alapulnak (BARTLETT, 1932; SCHANK és ABELSON, 1977; CANTOR, MISCHEL és SCHWARTZ, 1982). Kutatásaink tehát a közös kognitív reprezentációkkal, nem pedig az egyedi interakciókkal foglalkoznak. Az interakciós jártasságokra vonatkozó konszenzus a társadalmi életben szükségképpen kialakul, nem pusztán az absztrakció és a kategorizáció egyetemes emberi tendenciája miatt (ROSCH és LLOYD, 1978), de az interakciós sémáknak mint a társadalmi csoportok szubjektív kultúrája részeinek prediktív értéke miatt is (TRIANDIS, 1972). Ennek megfelelően elsősorban az érdekelt bennünket, hogyan strukturálódik az az ismeret, amellyel a köznapi szociális interakciók epizódjairól rendelkezünk, és olyan kérdésekre kerestük a választ, mint „Mik azok az alapvető tulajdonságok, amelyeket az emberek az epizódok megkülönböztetésére használnak? Mennyire változnak az epizódok burkolt reprezentációi kultúráról kultúrára vagy csoportról csoportra? Az epizódmegismerés milyen egyéni változókkal van összefüggésben? Az általános „epizódteret” hogyan lehet az emberek kognitív reprezentációit leképező mennyiségi változókkal megragadni? Mik az ilyen epizód-reprezentációk előfeltételei és következményei?

Az epizódok kutatásának néhány történeti és jelenkori előzménye

A visszatérő helyzetek jellemzői iránti érdeklődésnek mind a pszichológiában (BARKER, 1968; BRUNSWIK, 1956; MURRAY, 1951; LEWIN, 1951), mind a szociológiában (MEAD, 1934; SCHUTZ, 1970; THOMAS, 1966; WOLFF, 1964) hosszú története van. A „szituáció” pszichológiai megközelítéseit fokozatos mozgás jellemzi, mely a radikális tanulásméletek (GUTHRIE, 1952; WATSON, 1913; SKINNER, 1938) külső jegyekre figyelő — objektív, fizikalista és atomisztikus — felfogásától az alaklélektanra és a modern szociális megismerési kutatásokra jellemző, a belső jegyekre irányuló, kognitív és holisztikus megközelítések felé halad. Meglepő, hogy a tanulásméletekben, amelyeknek figyelme pedig bensőlegesen a szituációra irányul, nem született egyetlen olyan munka sem, amely a helyzeteket osztályozta vagy akár csak leírta volna. Ezt a mulasztást csak a legutóbbi években ismerték fel a szociális tanulási elmélet egyes képviselői (ENDLER és MAGNUSSON, 1975; MISCHEL, 1968; 1979).

Az interakciós jártasságok közös kognitív reprezentációi foglalkoztatták a szimbolikus interakcionistaikat is. Szerintük ezeknek a hétköznapi tapasztalatoknak a révén létrehozott sémáknak köszönhetjük a társas világ rendezettségéhez és előreláthatóságához fűződő érzésünket (GOFFMAN, 1974; MEAD, 1934; STONE és FARBERMANN, 1970). A szimbolikus interakcionistaik által a viselkedésből elvont jelentésteli kognitív reprezentációkra helyezett hangsúly és BARTLETT (1932) kognitív séma fogalmának a kognitív és szociálpszichológiában tapasztalható reneszánsza között a felszíni egybecsengésnél mélyebb kapcsolat van (ABELSON, 1980; ROSCH és LLOYD, 1978).

A szociális helyzetek kognitív reprezentációja iránti érdeklődésnek a szociológiában is hosszú története van. Ezt tanúsítja például MAX WEBER (1947) állásfoglalása, aki valamennyi társadalmi jelenség forrásának a jelentésteli egyéni akciót tekintette. De emellett szólnak a huszadik század olyan szociológusainak írásai, mint Willard Waller, W. I. Thomas vagy Florian Znaniecki. Thomas szerint „az egyénnek, hogy szükségleteinek megfelelően tudja ellenőrizni a valóságot, nemcsak uniformizált reakciók sorozatát kell kifejleszteni, hanem a helyzetek általános sémáit is, ... amelyek absztrakt formulákkal is kifejezhetők” (THOMAS, 1966; 29. o.). Hasonlóan érvel Schutz is: „a csoport által definiált korábbi helyzetekből eredő interpretációs séma, amely kiállta a próbát, az aktuális helyzet részévé válik” (SCHUTZ, 1970; 80. o.). E nézetek és a kognitív forgatókönyvek (ABELSON, 1981), prototípusok (CANTOR és MISCHEL, 1979) vagy kategóriák (ROSCHE és LLOYD, 1978) eredetére és funkciójára vonatkozó újabb elméletek közötti hasonlóságra az elégségesnél kevesebb figyelmet szenteltek.

Az elmúlt években a társadalomtudomány számos területén e történeti megközelítéstől függetlenül is megnőtt az érdeklődés a társas érintkezés, a helyzetek vagy epizódok mint érvényes kutatási objektumok iránt. Az a körülmény, hogy az emberi viselkedés személyiségvonás-elméleten alapuló felfogását nem sikerült empirikusan alátámasztani (MISCHEL, 1968), a személy–szituációviszony új, interakcionista modelljeinek kidolgozását eredményezte a *személyiségelméletben* (EKEHAMMAR, 1974). Ezek a modellek a helyzetek és az egyének közötti kapcsolat megértése szempontjából a szociális szituációk empirikus mérésének legalább akkora jelentőséget tulajdonítanak, mint a személyiség mérésének. FREDERIKSEN (1972) szerint „nem áll rendelkezésünkre a helyzetek kielégítő osztályozása. Mielőtt gyors előrehaladást remélhetnénk annak vizsgálatában, hogy milyen szerepet játszanak a helyzetek a viselkedés meghatározásában, egy olyan rendszeres eljárásra van szükségünk, amely lehetővé teszi, hogy a helyzeteket és a helyzeti változókat fogalmilag kezelni tudjuk” (115. o.). A közelmúltban MISCHEL (1979) fogalmazta meg, hogy a személyiségelméletnek, amennyiben magyarázatot kíván adni azokra a bonyolult és kifinomult módozatokra, ahogyan az emberek a különböző helyzetekre reagálnak, kognitív irányba kell fordulnia. A szociális epizódok kutatásának jelen tanulmányban bemutatásra kerülő céljai közt szerepelt néhány empirikus módszer kifejlesztésére, melyek megfelelnek a helyzetek osztályozásával szemben támasztott azon igényeknek, amelyeket a személyiség interakcionista modelljei (vö. MAGNUSSON és ENDLER, 1975) képviselnek.

Hasonló tendenciák figyelhetők meg a szociálpszichológiában is, ahol a társadalmi viselkedés szituációközi állandósága volt sokáig a laboratóriumi kísérletezés legfőbb, bár burkolt axiómája (ARGYLE, FURNHAM és GRAHAM, 1982; HARRÉ és SECORD, 1972). Ma egyre inkább felismerik, hogy a szociális észlelés és viselkedés számos vizsgálati adata nem általánosítható, egyszerűen azért, mert a természetes epizodikus környezetet, amelyben az adott viselkedés általában megjelenik, figyelmen kívül hagyták. Vagyis egy olyan szempont miatt, amire már BRUNSWIK (1936) felhívta a figyelmet, amikor a „reprezentatív kísérleti terv” mellett érvelt. Ahogyan ma már meg lehetőségen nyilvánvaló, hogy a laboratóriumi kísérletnek mint interakciós epizódnak saját igen speciális szabályai és követelményei vannak (HARRÉ és SECORD, 1972), nyilvánvaló annak a fontossága, hogy képesek legyünk reprezentálni és mennyiségileg meghatározni mind a laboratóriumi mind a természetes epizódok észlelt jellemzőit.

A kognitív folyamatok megismerésére törekvő *kognitív pszichológusok* is növekvő mértékben fordulnak a szociális epizódokhoz hasonló témák felé. Az egészséges mentális reprezentációk, például a prototípusok, sémák, forgatókönyvek vagy tárgykategóriák (ABELSON, 1981; BOWER, BLACK és TURNER, 1979; ROSCH és LLOYD, 1978) szerepének vizsgálata a kódolásban, a felidézésben és az információfeldolgozásban manapság a kognitív kutatás fő áramában van. Érdekes módon a leggyakrabban vizsgált reprezentációk között nem is egy valójában szociális interakciós séma. Ilyen például a klasszikus „étterem-forgatókönyv”, amelyet SCHANK és ABELSON (1977), valamint BOWER és munkatársai (1979) elemeztek. E reprezentációk szociális jellege fölött azonban sajnos többnyire elsiklott a figyelem, mivel a kutatókat elsősorban az információfeldolgozási stratégiák érdekelték. Olyan hiányosság ez, melyet a szociális megismerés modern kutatóinak kell pótolnia (FARR, 1981; FORGAS, 1983c).

A *klinikai pszichológia* is olyan kutatási terület, ahol a helyzetek empirikus vizsgálatának sürgető szükségszerűségét a legutóbbi években ismerték fel (MAHONEY, 1977). A viselkedésterápiák elterjedése, amelyek a kívánt viselkedés kiváltása érdekében általában a helyzet összetett manipulációján alapulnak (TROWER, BRYANT és ARGYLE, 1978), égetően szükségessé teszi, hogy olyan empirikus eljárások álljanak rendelkezésünkre, amelyek segítségével elemezhetjük és leírhatjuk betegeink interakciós epizódjainak kognitív reprezentációját. Még az olyan fontos klinikai elméletek is, mint amilyen például a depresszió kognitív magyarázata (BACK, 1976), megszenvedik, hogy a depresszió feltételezett okairól: a stressztelített események észlelt jellemzőiről nem folytak kutatások (HAMMEN és MAYOL, 1982). A szociális helyzetek észlelése empirikus leírásának igénye a terápia egyes területein is sürgető, például a szociális jártasságot fejlesztő tréningek esetében; itt a tréning résztvevőinek a szociális eseményekről alkotott kognitív reprezentációi vannak a figyelem középpontjában (FORGAS, 1983b; TROWER, BRYANT és ARGYLE, 1978).

Végül a társas érintkezés, a helyzetek vagy epizódok továbbra is lényegesek napjaink *szociológiai* gondolkodásában. Amióta THOMAS (1966) felvetette a „helyzetdefiníció” gondolatát, folyamatosan az érdeklődés előterében áll, hogyan sajátítják el az egyének a kultúra által közvetített helyzeti szabályokat, és megfordítva, hogyan hozzák létre ezeket a szabályokat mindennapi interakcióikban (MEAD, 1934). A kulturálisan meghatározott helyzetek egyéni kognitív reprezentációinak vizsgálata fontos kapcsolatteremtési lehetőség pszichológia és szociológia, kultúra és megismerés között (MOSCOVICI, 1981). E tartós szociológiai érdeklődés legfrissebb megnyilvánulásait számos mikroszociológiai írásban megtaláljuk (GOFFMAN, 1974; GARFINKEL, 1967). Jóllehet ezeket a szerzőket jogosan bírálják leíró, zszurnalisztikus és gyakran ellenőrizhetetlen módszereik miatt, napjaink szociálpszichológiájára jelentős befolyást gyakorolnak (HARRÉ és SECORD, 1972). Egy olyan empirikus módszer, amely lehetővé tenné a szociális epizódok ismeretreprezentációjának vizsgálatát, jó kiindulópont lehetne, hogy ezeket a szociológiai munkákat megbízhatóbb empirikus alapokra helyezzük.

A szociális epizódoknak jelen tanulmányban bemutatásra kerülő vizsgálatai tehát a legkülönbözőbb tudományterületeken végbement fejleményekben gyökereznek. Saját empirikus vizsgálatainkról négy címszó alatt fogunk beszámolni: 1. A specifikus epizódter leírása és kulturális, szubkulturális, illetve egyéni különbségek az epizodikus

reprezentációban; 2. az epizódreprezentációt meghatározó tényezők; 3. az epizódmegismerés kognitív és affektív következményei; 4. alkalmazott kutatások az epizódmegismerés terén.

Az epizódok leírása: szubkulturális, csoport-, és egyéni változatok

Az epizódok kognitív egységeknek, sémáknak vagy „forgatókönyveknek” tekinthetők, amelyek egy szubkultúra tagjainak pszichikumában a tipikus interakciók modelljeit testesítik meg. Az első vizsgálat célja (FORGAS, 1976) hármass volt: a) leírni, hogy két szubkultúra tagjai milyen implicit jellemzőket használnak a mindennapi epizódok megkülönböztetésére, b) összehasonlítani, hogy a reprezentáció dimenzionális vagy kategoriális modelljei hatékonyabbak-e az epizódter vizsgálatában, c) a csoportok kulturális és demográfiai különbségeinek fényénél összehasonlítani a két csoport által észlelt epizódtereket.

A vizsgálatban résztvevő két csoport közül az egyik háziasszonyokból, míg a másik egyetemi hallgatókból állt. Az utóbbi csoportban fiúk és lányok vegyesen voltak. A vizsgálat két részből állt. Az első részben a két csoport egy-egy almintáján a szociális epizódokat mértük fel. A kísérleti személyeket arra kértük, hogy vezessenek naplót, amelyben aznapi interakcióikat részletesen leírják, továbbá soroljanak fel más, számukra ismerős és rendszeresen visszatérő epizódokat is. Ezután kiválasztottuk a 25 leggyakrabban megnevezett tipikus szociális epizódot, és a továbbiakban ezt használtuk ingeranyagként. A második részben a két csoport egy-egy másik almintájának tagjait arra kértük, hogy az epizódcímkeket az epizódok észlelt általános hasonlósága alapján csoportosítsák. Ezeket az adatokat azután nem-metrikus többdimenziós skálázási (MDS-) elemzésnek vetettük alá, és elvégeztük az észlelt epizódter clusterelemzését is.

Az eredmények szerint a háziasszonyoknak a szociális epizódokra vonatkozó kognitív reprezentációit, azaz epizódterüket két implicit jellemző határozta meg: 1. az észlelt intimitás, barátságosság és az interakcióba való bevonódás, és 2. saját önbizalmuk és kompetenciájuk a különböző epizódokban. A diákok epizódterét 1. az involváltság, 2. az önbizalom, valamint 3. az epizódoknak a kellemes–kellemetlen dimenziója határozta meg.

Ezek az eredmények arra utalnak, hogy lehetséges empirikusan reprezentálni az epizódok implicit észlelését, s hogy a reprezentációk korlátozott számú konnotatív tulajdonságon alapulnak. A diákok és a háziasszonyok epizódreprezentációinak részletesebb összehasonlítása azt is jelezte, hogy az elemzések eléggé érzékenyek ahhoz, hogy a csoportok közötti szubkulturális különbségeket visszatükrözzék. A diákok például nagy önbizalommal tekintettek a szórakozási, a barátokkal való társas együttlét helyzeteire. Ezzel szemben a háziasszonyok a hasonló epizódokat sokkal fenyegetőbb formális alkalmaknak látták, és az epizodikus tér eltérő mezőjébe helyezték.

Miután megállapítottuk ezeknek az eljárásoknak az alkalmasságát a különböző epizódfajták vizsgálatára, a következő lépésben a szociális epizódok rendszerebb elemzését végeztük el két olyan csoportban, amelyek legtöbb tulajdonságukban egyeztek, csupán kohéziójuk és szociális klímájuk különbözött (FORGAS, 1981a). A kísér-

leti személyek két egyetemi rögbicsapat tagjai voltak. Hipotézisünk az volt, hogy az összetartóbb, intímabb és a csoportlétben involváltabb csoport a) kognitív szempontból integráltabb, b) differenciáltabb és c) egybehangzóbban észlelt epizódtérrel fog rendelkezni, mint a heterogén, egyénieskedő tagokból álló csoport. A csoportstílust egy elővizsgálattal állapítottuk meg, a két csoport epizódjait pedig nem strukturált interjúkban mértük fel. A csoportok epizódjait CARROL és CHANG (1970) INDSCAL eljárásával elemeztük. Ezt követően az epizódterek strukturális tulajdonságai és a csoportok közötti különbségek meghatározására sorozatos diszkriminanciaelemzéseket végeztünk.

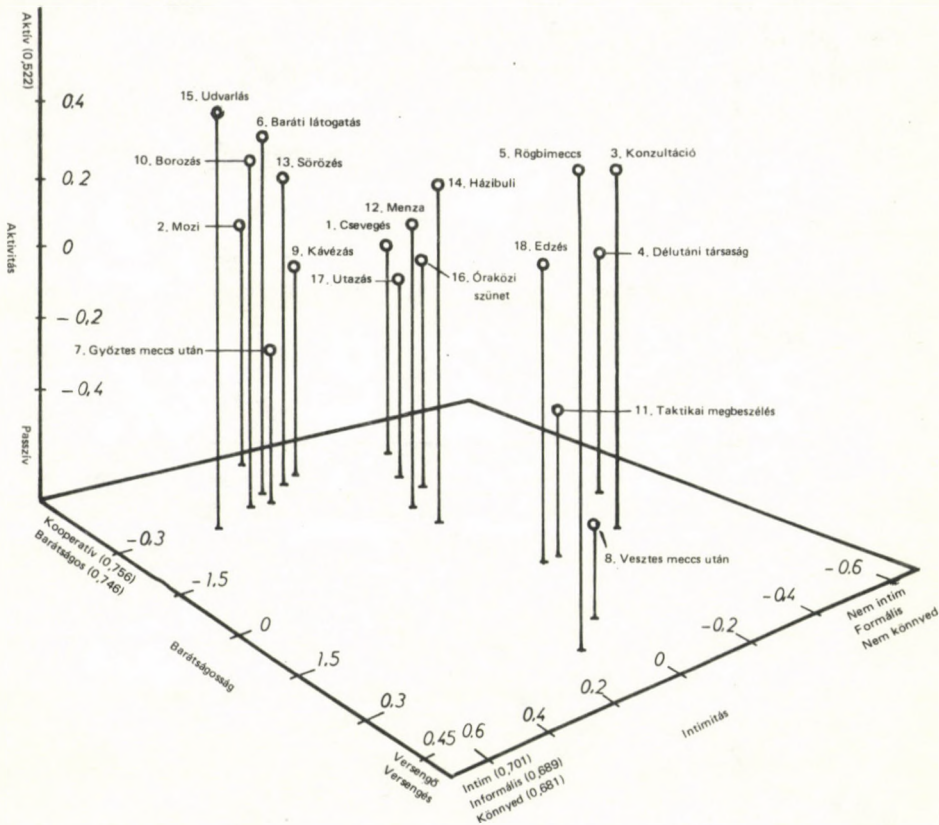
Az eredmények szerint az összetartóbb csapat komplexebb és differenciáltabb epizódtérrel rendelkezett (epizódterüknek három dimenziója volt: barátságosság, intimitás és aktivitás), mint a heterogén csapat (epizódterük két dimenziója: értékelés és barátságosság). (Lásd 1. ábra)

Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az azonos szociális epizódok kognitív reprezentációi részben a kérdéses egyének csoporttagságától, és a csoportok sajátosságaitól függnék. Annak ellenére, hogy a két csoport tagjainak életkora, intelligenciaszintje, képzettsége, neme, szocioökonómiai státusa és érdeklődése kiegyenlített volt, az általuk észlelt epizódterek között kitapintható és mérhető kognitív különbségek nyilvánultak meg. Ezek a különbségek statisztikailag kezelhetők voltak és az egyes csoportok tulajdonságaira lehetett vonatkoztatni őket. Ezt az összefüggést a csoport tapasztalatai és kognitív reprezentációi mellett már számos klasszikus szociálpszichológiai elmélet megfogalmazta (COOLEY, 1966; MEAD, 1934), és felhívják rá a figyelmet a szociális megismerés témakörében született újabb munkák is (CARROL és PAYNE, 1976; MOSCOVICI, 1981). A csoportjellemzők és a csoporttagok kognitív reprezentációi közötti viszony feltárása a kognitív szociálpszichológia egyik legígéretesebb feladata (FARR, 1981; FORGAS, 1981b; TAJFEL és FORGAS, 1981).

A következő vizsgálat célja az epizódszlelés individuális különbségeit befolyásoló változók elemzése volt (FORGAS, 1978a). A kísérleti személyek egy kis létszámú, összetartó egyetemi csoport tagjai voltak. Két jelentős egyéni jellemzőnek az epizódszlelésre gyakorolt hatását vizsgáltuk: a személynek a csoport szociometriai struktúrájában elfoglalt pozíciója és formális státusa (beosztása). A csoport szociometriai struktúráját a csoporttagok rokonszenvi rangsorainak INDSCAL elemzésével állapítottuk meg, míg a státus egyszerűen megállapítható volt aszerint, hogy az egyes csoporttagok tanszéki oktatók, a kutatásban résztvevő egyetemi hallgatók vagy technikai, illetve adminisztratív munkatársak voltak. A csoport epizódjait ismét elővizsgálattal mértük fel. Ezt követte az epizódokra adott hasonlósági ítéletek elemzése többdimenziós skálázással.

Ennek a csoportnak az epizódtere négy tulajdonságdimenzióban ábrázolható a legjobban: észlelt szorongás, involváltság, értékelés és az epizódok szocioemocionális feladat-jellemzői (2. ábra). Ezek a dimenziók nagyon hasonlítanak azokhoz az epizód-jellemzőkhöz, amelyeket más körülmények között más mintáknál tapasztaltunk. Ez arra utal, hogy az interakciós epizódok kognitív reprezentációi mögött valószínűleg viszonylag kisszámú alapvető konnotatív tulajdonság húzódik meg.

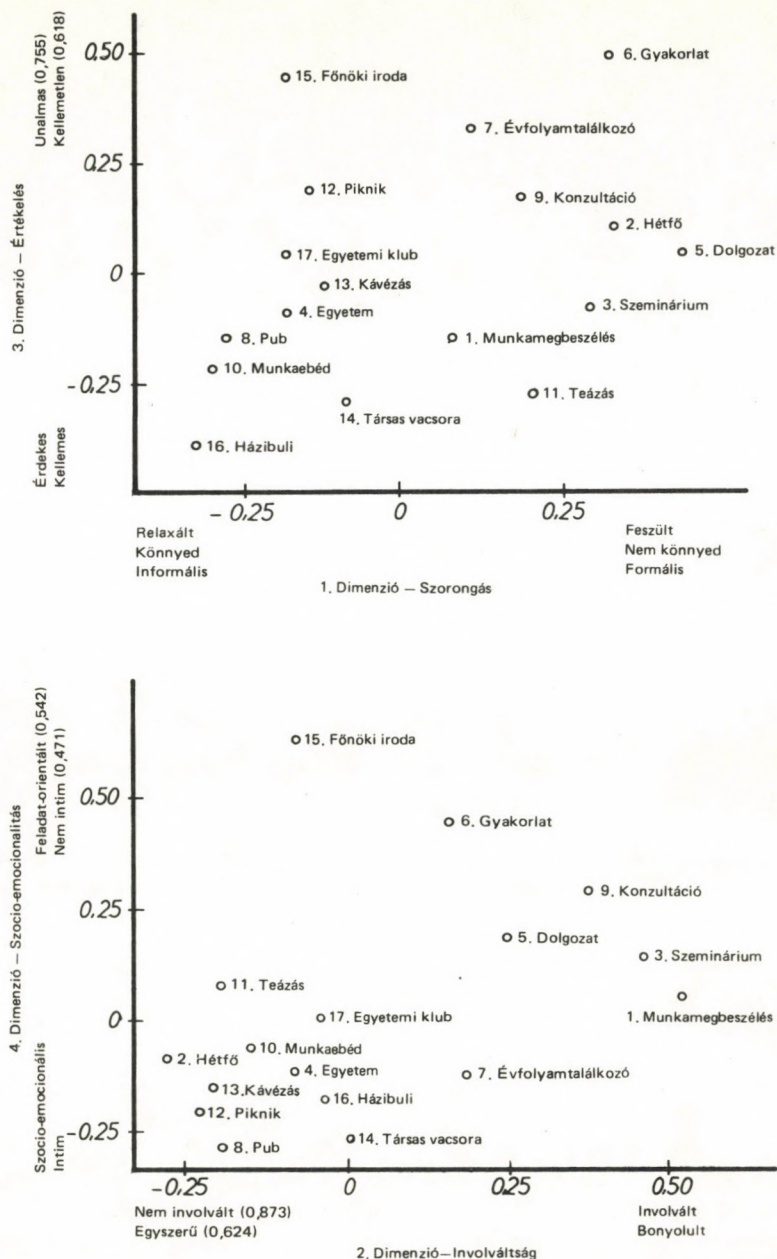
A következő lépésben az individuális változók és az interakciós epizódok kognitív reprezentációi közötti kapcsolatot határoztuk meg. Az egyének szociometriai koor-

1. ábra

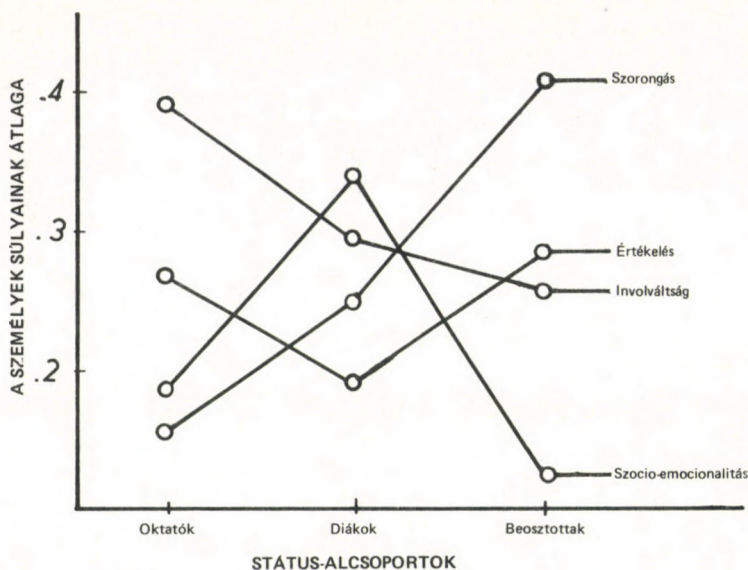
Az összetartó csoport háromdimenziós epizódtere a mindennapi szociális epizódokra adott ítéletek alapján (FORGAS, 1981a nyomán). Az ábra az INDSCAL dimenziók megjelölésére használt kétpólusú skálákat is mutatja.

dinátái és az epizódter INDSCAL dimenziói mentén kapott saját dimenziós súlyértékeik közötti kanonikus korrelációelemzés a szociometriai pozíció és az epizódészlelés általános szignifikáns kapcsolatát mutatta: a negatívan értékelt és kevésbé domináns tagok az epizódészlelésben szignifikánsan nagyobb mértékben hagyatkoztak a szorongás- és az értékelésdimenzióra. A többszörös diszkriminanciaelemzések eredménye szerint a formális státus is kapcsolatban állt az epizódészleléssel. A csoport epizódjait az oktatók elsősorban az involváltság, a diákok az interakció feladat-, illetve szocioemocionális jellege, míg a technikai és adminisztratív személyzet a szorongás dimenzión ítélték meg (lásd 3. ábra).

2. ábra

Egy egyetemi csoport epizódterének négydimenziós modellje. Az ábra az egyenként megítélt két-pólusú skálákat is mutatja, amelyek az INDSCAL tengelyeket jelölték (FORGAS, 1978a nyomán).

3. ábra

Az epizódészlelés különbségei az észlelők szociális státusa függvényében (tanszéki oktató, kutatásban résztvevő diák, technikai, illetve adminisztratív munkatárs. A dimenziósúlyok azt jelzik, hogy milyen mértékben támaszkodott valaki az epizódok észlelésében egy adott dimenzióra a többi személyhez képest (FORGAS, 1978a nyomán).

Ezek az eredmények igazolják, hogy túl a szubkulturális- és csoportkülönbségeken, a szociális interakció epizódjainak kognitív reprezentációja egyénenként is különbözik. Ez a különbség attól függ, hogy az egyének milyen társadalmi státust töltenek be és milyen szociometriai helyzetet foglalnak el közvetlen csoportjukban. A különbségeket számos szociálpszichológiai elmélet, egyebek között a szimbolikus interakcionizmus képviselői megfogalmazták már: a csoportok „sok szempontból elsődlegesek, ámde elsősorban azért, mert alapvető szerepük van az egyén társadalmi természetének és ideáljainak alakításában” (COOLEY, 1966; 301. o.).

Feltételezhető, hogy az általánosabb személyiségjellemzők is kapcsolatban állnak az epizódok észleléséhez. Egy közelmúltban végzett vizsgálatban (FORGAS, 1983a) az epizódészlelés egyéni különbségeit és a vizsgálati személyek néhány személyiségkérdőíven kapott pontszámait vetettük össze. A kanonikus korrelációs elemzés általános szignifikáns kapcsolatot jelzett e két változócsoporthoz között. A részletesebb elemzés azt mutatta, hogy azok a személyek, akik a szociális epizódokat elsősorban az *értékelés*- és az *involváltság*dimenziókon észlelték, magas önreflexiós pontszámmal rendelkeztek. Azok a személyek pedig, akik az epizódok észlelésében inkább az *önbizalom*dimenzióra hagyatkoztak, az introverzióban és a negatív értékeléstől való félelemben kaptak magas pontszámot, míg önértékelési pontszámuk alacsony volt.

Ezek a vizsgálatok tehát sikeresen mutatták ki, hogy a szociális epizódok jellemzők meghatározott csoportra vagy szubkulturúra, s hogy jelentős egyetértés van az egyének között az epizódok jelentését és kognitív jellemzőit illetően. Még pontosabban, az

epizódterek implicit észlelése mérhető és elegendő pontossággal reprezentálható az elemzés többdimenziós skálázási módszereinek segítségével. Ez az elemzés mód alkalmas az epizódkonfigurációkkal vagy epizódterekkel kapcsolatos hipotézisek ellenőrzésére. Az epizódterek és a vizsgálati személyek szubkulturális, csoport- és egyéni jellemzői – a csoportkohézió, a szociometriai helyzet, az egyéni státus és a személyiség-változók – között szignifikáns kapcsolat nyilvánult meg.

Az epizódreprezentációk néhány meghatározója

Az epizódok és az epizódok csoportjainak észlelését és reprezentációját nyilvánvalóan számos tényező befolyásolja. Saját kutatási programunkban két ilyen tényezőnek szenteltünk különös figyelmet: a fizikai környezetnek és az interakciós partnerek közötti viszonyoknak.

A *fizikai környezet* vagy viselkedési helyzet az interakciós epizódok olyan lényeges összetevője, amely egész közösségek interakciós repertoárja elemzésének alapja lehet (BARKER, 1968). A fizikai környezet szimbolikus jelzésként is működik, és ily módon járul hozzá az interakció észleléséhez és értelmezéséhez. FORGAS és BROWN (1978) különböző intimitású és eltérő viselkedési helyzetekben zajló interakciók többfaktoros kombinációját hozta létre úgy, hogy emberek fényképét viselkedési helyzetek fényképére montírozta. Az eredmények a viselkedési információk és a viselkedési helyzetből fakadó információk szignifikáns kölcsönhatását mutatták: a meleg, intim helyzet *hangsúlyossá* tett mindenfajta viselkedési információt, míg a hideg, személytelen környezetben minden interakciós jelzés *elhalványult*. A fizikai helyzet még finomabb árnyalatokat is kölcsönöz a viselkedési válaszoknak és a cselekvők önértékelésének. FORGAS, BOWER és KRANTZ (1983) azt találták, hogy az intimitást nélkülöző hideg helyzetben képmagnóra vett interakciókat mind a résztvevők, mind a külső megfigyelők ügyetlenebbnek ítélték, mint a kényelmes, meleg helyzetben folytatott hasonló interakciókat (5. ábra).

A szociális epizódok meghatározásának másik fontos jelzése az *interakciós partnerek közötti viszony*. A személyek közötti vonzalom iránti nagy érdeklődés ellenére a kapcsolatok osztályozása igen ritka az irodalomban. MARWELL és HAGE (1970) szerepviszonyok rangsorait faktoranalizálta, WISH, DEUTSCH és KAPLAN (1976) pedig MDS eljárást alkalmazott a szerepviszonyokról alkotott ítéletek reprezentálására. Egyik újabb vizsgálatunkban (FORGAS és DOBOSZ, 1980) a természetesen előforduló heteroszexuális kapcsolatok egy mintáján a kapcsolatok közötti észlelt különbségeket vizsgáltuk. A kapcsolati teret három tulajdonság határozta meg: 1. társadalmi kíváncsiság, 2. szerelem és elköteleződés, 3. sexualitás. A kapcsolatok eme tulajdonságai befolyásolják, hogyan határozzák meg a partnerek azokat a szociális epizódokat, amelyekben részt vesznek. Egy másik vizsgálatban (FORGAS, 1978b) egy férfi és egy nő képmagnóra vett interakcióit megfigyelők értékelték. A partnerek közötti kapcsolatot egyszer intim viszonynak (házaspár), egy másik változatban pedig nem intim viszonynak (újdonsült ismerősök) határoztuk meg. Annak ellenére, hogy a partnerek mindkét változatban azonos, igen valóságos és bonyolult interakciókat folytattak, a kapcsolat-

nak ez az egyszerű manipulációja erősen szignifikáns hatást gyakorolt arra, hogy a megfigyelők hogyan észlelték és értelmezték az epizódot.

Annak ellenőrzésére, hogy a kapcsolatok milyen hatást gyakorolnak az epizódok reprezentációjára, WISH (1975) egy másik eljárást dolgozott ki. Ebben az eljárásban a kísérleti személyeknek olyan manipulált epizódokat mutatnak be, amelyek a kapcsolatok és a situációs kontextusok kombinációit tartalmazzák. Egy vizsgálatban, amelyben ezt a megközelítést alkalmaztuk (FORGAS, kézirat) hét kapcsolatfajtát (például barát, szomszéd, ismerős) kombináltunk négy situációs kontextussal (például csevegés az utcán). Annak varianciájáért, ahogyan a kísérleti személyek a kombinált epizódokat az involváltság- és az önbizalomdimenzió mentén elhelyezték, elsősorban a kapcsolati jelzések voltak felelősek, míg a situációs jelzések lényegesebbnek bizonyultak abban, ahogy az epizódokat a társas feladati dimenzió elhelyezték.

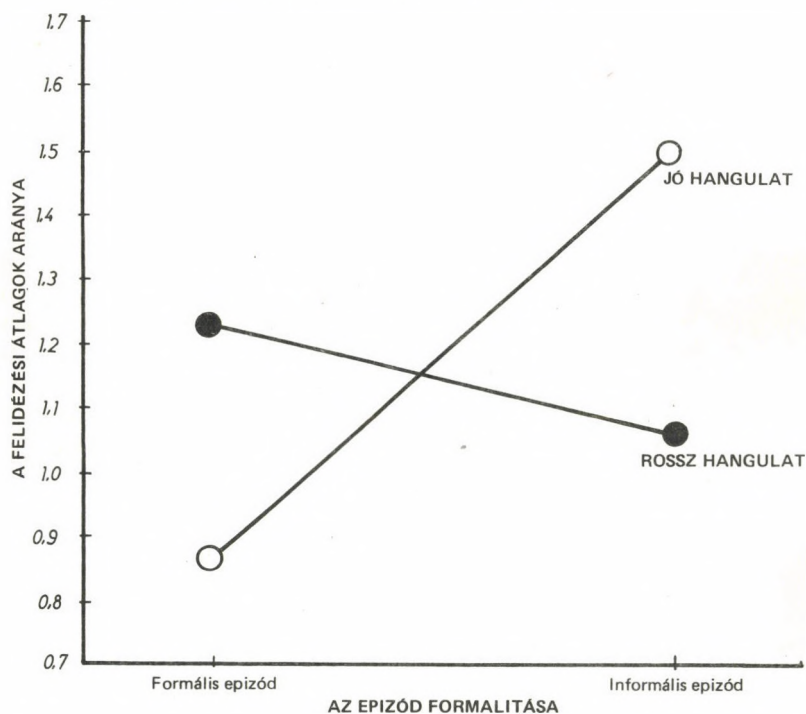
Számos egyéb tényező, mint például az epizód formális jellege vagy a viselkedési megköttöttségek, a cselekvők céljai és motívumai, a felhasznált kellékek és szimbólumok, valamint a rendelkezésre álló kulturális szankciók befolyásolhatják a szociális helyzetek és epizódok észlelését (ARGYLE, FURNHAM és GRAHAM, 1982; FORGAS, 1982).

Az epizódreprezentációk megismerési és érzelmi aspektusai

Az epizódreprezentációk megismerési és érzelmi következményei iránt csak a legutóbbi időben ébredt fel az érdeklődés (összefoglalóan lásd FORGAS, 1982). BOWER és munkatársai (1979) vizsgálatai kimutatták, hogy az interakciós epizódok vagy forgatókönyvek (SCHANK és ABELSON, 1977) reprezentációi teszik képessé az embereket, hogy egybehangzóan írjanak le tipikusan előforduló eseteket, pontosan (hiánytalanul) idézzenek fel hiányosan bemutatott epizódokat, ragaszkodjanak a helyes eseménysorrendhez, amikor az eseményeket megbolygatott sorrendben mutatják be. Az ilyen epizódok információinak feldolgozása gyakran azoktól a motívumoktól és céloktól függ, amelyeket a cselekvőknek tulajdonítunk. Egyik legutóbbi vizsgálatunkban (FORGAS, kézirat) a kísérleti személyek egy elképzelt személy életéből vett epizódok leírását olvasták, és utóbb ezt kellett felidézniük. A kísérlet független változója az információ be-kódolásához rendelkezésre álló célsémák voltak. Az egyik feltételben globális, több epizódra kiterjedő célok, a másikban csak epizódspecifikus célok álltak rendelkezésre. Az eredmények szerint az epizódspecifikus célok hatékonyabban segítették az emlékezést, mint az általánosabb célsémák.

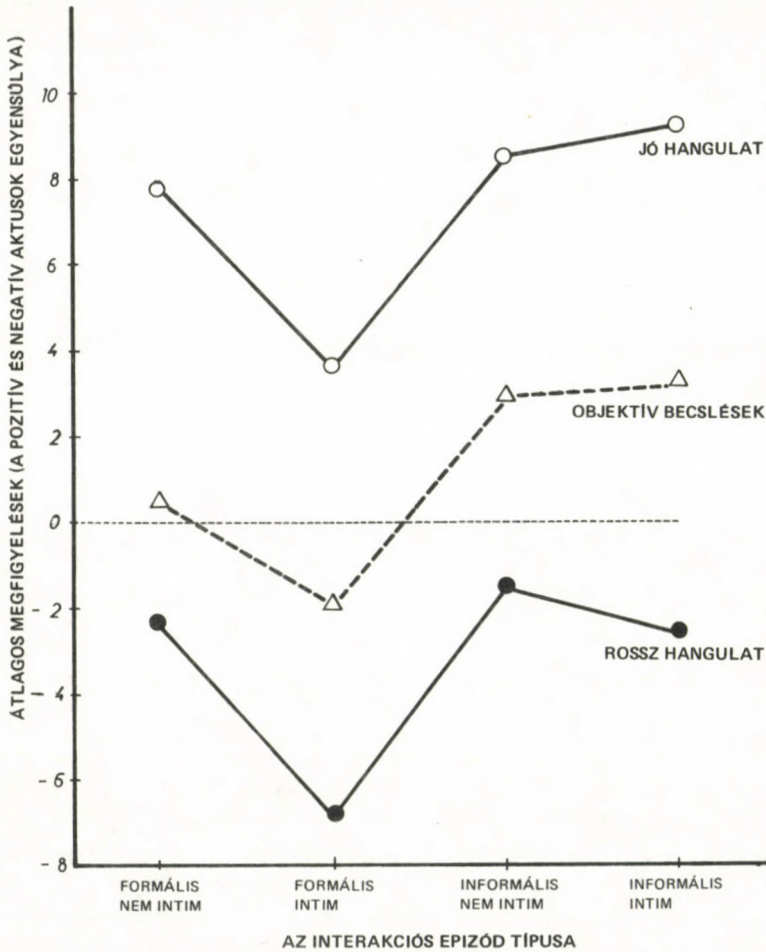
A hangulat és az érzelem szintén fontos szerepet játszik a szociális epizódok észlelésében. A bemutatott vizsgálatok eredményei azt mutatták (lásd még FORGAS, 1979; FORGAS, 1982; PERVIN, 1976), hogy a szociális epizódok burkolt reprezentációi érzelmi, konnotatív tulajdonságok mentén szerveződnek. Az újabb eredmények szerint az interakcióban átélt hangulatok nemcsak azt befolyásolják, hogy mire emlékeznek a résztvevők az epizódból, hanem azt is, hogy miként értelmezik saját és partnerük viselkedését (BOWER, 1981). Ezt a kérdést egy közelmúltban végzett kísérletben FORGAS, BOWER és KRANTZ (1983) részletesebben is megvizsgálták. A kísérleti személyek négy különböző interakciós epizódban (formális-informális, intim-nem

intim) párosan vettek részt. Viselkedésüket képmagnóra vettük. Egy nappal később a személyekből hipnózis útján pozitív, örömteli, illetve negatív, szomorú hangulati állapotot váltottunk ki (vö. BOWER, 1981). Az eredmények szerint a hangulati állapot szignifikáns hatást gyakorolt arra, hogy a személyek mire emlékeztek az előző napi interakcióból, és a hangulat, valamint az interakció jellemzői is összefüggtek. Jó hangulatban a könnyed, informális epizódból, rossz hangulatban a nehézkes, formális epizódból idéztek fel többet a személyek (lásd 4. ábra). Még lényegesebb, hogy ezek a rövid ideig tartó hangulati állapotok szignifikáns hatást gyakoroltak arra is, hogyan értelmezték a kísérleti személyek a saját, illetve partnerük viselkedését. A kellemes hangulatot átélő személyek valamennyi epizódban több pozitív viselkedést, a kellemetlen hangulatot átélő személyek több negatív viselkedést azonosítottak (lásd 5. ábra). Ezek az eredmények összhangban vannak a depresszió kognitív elméleteivel (BECK, 1976), mivel azt mutatják, hogy a rövid ideig tartó hangulati állapotok a szociális viselkedés ugyanolyan hibás észleléséhez és értelmezéséhez vezethetnek, mint az olyan tartósabb hangulatok, amilyen a depresszió (ROTH és REHM, 1980).

4. ábra

A manipulált jó és rossz hangulat hatása az események felidézésére a megelőző napon átélt formális, nehéz, illetve informális, könnyed epizódban.

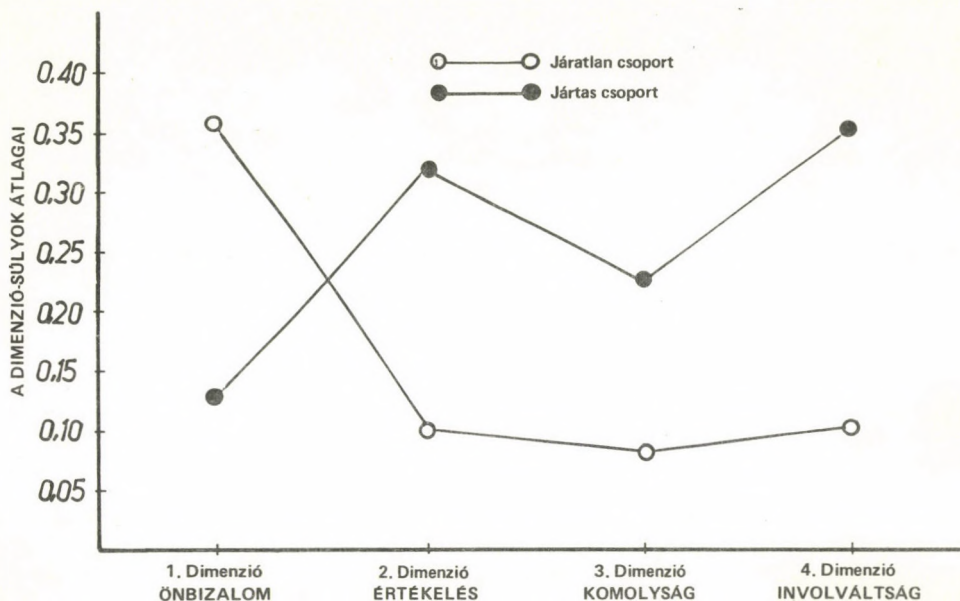
5. ábra

Egy epizód manipulált formalitásának és intimitásának hatása a pozitív és negatív interaktív viselkedésre, ahogyan a jó vagy rossz hangulatot átélő külső megfigyelők, illetve az interakcióban résztvevő személyek látják.

Az alkalmazott epizódmezők vizsgálata

Számos olyan terület van, ahol az epizódmegismerési kutatások alkalmazásának nagy jelentősége lehet. Gyakorta felvetődött például, hogy a szociális jártasságok fogyatékosai és az epizódészlelés stratégiái között valamilyen összefüggés van, azonban ezt a hipotézist empirikusan nem igazolták (TOWER és mts., 1978). Egy újabb vizsgálatban a személyek igen nagy mintáját egy szociális jártasságot mérő összetett eljárás se-

gítségével két csoportba soroltuk (FORGAS, 1983b). Az egyik csoportba a „jártas” a másikba a „járatlan” személyek kerültek. A második lépésben felmértük a szociális epizódoknak az adott kultúrában érvényes reprezentatív mintáját. A továbbiakban ezeknek az epizódoknak a kognitív reprezentációit elemeztük a két csoportban. Azt találtuk, hogy az epizódokat olyan dimenziók határozzák meg, mint az önbizalom hiánya

6. ábra

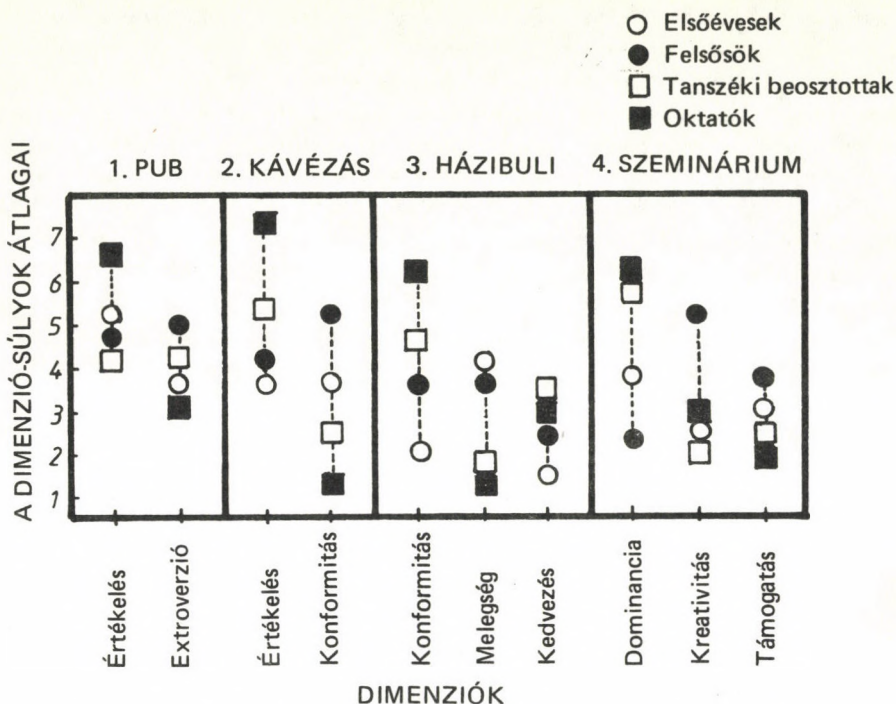
A szociálisan „jártas” és „járatlan” csoportok közötti különbségek a szociális epizódok dimenzióinak súlyozásában (FORGAS, 1983b nyomán).

vagy szociális szorongás, az érzékelés, a felszínesség, versus komolyság és az észlelt involváltság vagy intenzitás. Mindazonáltal a „jártas” és a „járatlan” csoport szignifikánsan különbözött a tekintetben, hogy milyen mértékben támaszkodtak ezekre a dimenziókra az epizódok megkülönböztetésében. Míg a „jártas” csoport inkább az értékelés és az intenzitásdimenziókat használta, a „járatlan” csoportnál az epizódok szociális szorongáskeltő oldalára helyeződött a hangsúly (lásd 6. ábra). Az eredmények alapján érveket lehet felhozni amellet, hogy a szociális jártasságfejlesztő tréningeken fontos feladat az ilyen típusú kognitív torzítások feltárása, vagyis ugyanolyan súlyt kell helyezni a kognitív-perceptuális jártasságok elsajátítására, mint az interperszonális viselkedésmódok megtanítására.

Meghatározott típusú epizódok empirikus osztályozása és azoknak a jellemzőknek a feltárása, amelyeket a kísérleti személyek az epizódok megkülönböztetésében használnak, olyan további alkalmazási lehetőség, ahol a fentebb leírt módszerek jól használhatónak tűnnek. Az agresszív helyzetek és azok a jelzések, amelyekre a személyek az agresszió különböző fajtáinak azonosításában támaszkodnak, régóta foglalkoztatják a társadalomtudósokat. Egyik vizsgálatunkban (FORGAS, BROWN és MENY-

HART, 1980) beszámolókat gyűjtöttünk személyesen átélt agresszív epizódokról. Az eredmények szerint ezeknek az epizódoknak a reprezentációját négy epizódjellemző határozta meg (az előfordulás valószínűsége, az igazolhatóság, az érzelemprovokálás és a kontroll). Az egyének agresszív epizódjainak elhelyezkedése ebben a négydimenziós térben csak részleges összhangban állt az agresszió elfogadott elméleteivel. Az eredmény azért érdekes, mert ellentmond az agresszió egyetlen dimenzión, például a súlyosságon nyugvó osztályozásának. A további kutatások (FORGAS, 1980) megerősítették a bűncselekmények és agresszív helyzetek észlelésének többdimenziós jellegét. Az agresszió és a bűncselekmények természetes, 'naív' osztályozásai hasznos alternatívát képviselnek az irodalomban fellelhető, túlnyomóan *a priori* taxonómiákkal szemben. Ehhez járul még, hogy az agresszió és a bűncselekmények észlelésének mindkét vizsgálatban tapasztalt egyéni különbségei olyan oktatási programok kialakításának lehetőségére utalnak, amelyek keretében a megfelelő perceptuális jártasságot mindazok elsajátíthatják (például rendőrök, esküdtek, jogászok stb.), akik az agresszió megfigyelésével és osztályozásával közvetlenül foglalkoznak. Hasonló érdeklődésre tarthatnak számot más fontos interakciófajták epizódjainak osztályozásai is. Jelenleg folyó vizsgálatainkban a kognitív reprezentációknak a házasság sikerében játszott szerepét kutatjuk, különös tekintettel a házasság közös epizódjainak, attribúciójának és a számukra jelentős személyeknek az észlelésére (FORGAS, előkészületben). Egy korábbi vizsgálatban kimutattuk, hogy a heteroszexuális kapcsolatok forgatókönyveinek megbízható és állandó kognitív reprezentációi feltárhatók (Forgas és Dobos, 1980). A szociális epizódok kutatásának további gyakorlati következménye, hogy lehetővé teszi a vizsgálódás kiterjesztését a szociális észlelés és a társas-társadalmi viselkedés helyzeteihez kötődő változatokra. Mivel az epizódok ma már mennyiségileg mérhetők, lehetővé válik a korábban a helyzetek között állandónak feltételezett megnyilatkozások — például a személypercepciók ítéletek — szituációról szituációra való változásának vizsgálata. Egy közelmúltban végzett vizsgálatban kimutattuk (FORGAS, ARGYLE és GINSBURG, 1979), hogy a szociális epizód természetétől függően még egy jól megalapozott csoportban is a tagok nagyon különböző dimenziókra támaszkodnak, amikor egymást jellemzik. Az olyan könnyed, barátságos epizódokban, mint amilyen a reggeli kávézás vagy a sörözés, a társak jellemzésére két főbb dimenziót használtak: interperszonális értékelés és extroverzió. A kötöttebb, teljesítményt kívánó helyzetekben — mint például a szemináriumi óra — a társak megítélésének főbb dimenziói a dominancia, a kreativitás és a segítőkészség voltak (7. ábra). A kísérleti személyek továbbá különböztek egymástól abban is, hogy milyen mértékben hagyatkoztak ezekre a dimenziókra. A különbség attól függött, hogy tanszéki oktató, kutatásban résztvevő diák vagy technikai, illetve adminisztratív munkatárs státust töltöttek-e be a csoportban. Ellentétben tehát a helyzetek közötti állandóság hipotézisével, a helyzeti változatosság mind a szociális ítéletalkotásban, mind a viselkedésben fontos szerepet játszik (vö. ENDLER és MAGNUSSON, 1975).

Természetesen sok más ígéretes ösvénye is van az epizódreprezentációkkal végzett alkalmazott kutatásoknak. A fajok közötti vagy a kultúrák közötti kommunikációban gyakran támadnak fennakadások az interakciós helyzetek burkolt reprezentációinak különbségei miatt (TRIANDIS, 1972). A különbségek empirikus elemzése és megfelelő nevelési programok kialakítása a bemutatott eljárások egy másik fontos alkalmazási területe.

7. ábra

Egy egyetemi csoport tagjai által egymás megítélésére használt jellemzők négy interakciós epizód-ban. A csoport tagjai tanszéki oktatók, kutatásban résztvevő diákok és technikai, illetve adminisztratív munkatársak. (Rövidítések: ért.: értékelés; extrov.: extroverzió. konf.: konformitás; kedv.: kedvezés; domin.: dominancia; kreat.: kreativitás; segít.: segítőkészség.) (FORGAS, ARGYLE és GINSBURG, 1978 nyomán.)

Következtetések

A természetesen előforduló epizódfajták összegyűjtése, elemzése és reprezentációjuk vizsgálata időszerű feladat. A legtöbb vizsgálati személy kezelhető számú interakcióról számol be (PERVIN, 1976; FORGAS, 1979) és az egyének között jelentős egyetértés van az epizódok megkülönböztetésében. Az epizódok tehát az absztrakció (ROSCH és LLOYD, 1978) és a prototipikalitás (CANTOR, MISCHÉL és SCHWARTZ, 1982) szempontjából különböző szintű, kulturálisan érvényes kognitív sémák jellemzőivel rendelkeznek. Az epizódterek reprezentációit ma már több országban — Ausztráliában, az Egyesült Államokban, Svédországban és Nagy-Britanniában — számos szubkultúrára érvényesen — például diákok, háziasszonyok, sportcsapatok, egyetemi kutatócsoportok — megszerkesztették, és az eredmények azonos irányba mutatnak (BATTISTICH és THOMPSON, 1980; ENDLER és MAGNUSSON, 1975; KING és SORRENTINO, 1983; FORGAS, 1979; 1982; PERVIN, 1976).

Ezek a vizsgálatok arra utalnak, hogy a) az észlelt epizódfajták megbízható és

menyiségi fogalmakban kifejezhető reprezentációját viszonylag egyszerűen ki lehet alakítani; b) a kulturális-, csoport- és egyéni változóknak jelentős hatása van az epizódter bonyolultságára, differenciáltságára és egyöntetűségére; c) az epizódfajták objektív reprezentációját hasznosan lehet alkalmazni olyan területeken, mint a klinikai és szociálpszichológia. E vizsgálatok továbbá azt mutatják, hogy a szociális interakciókról alkotott implicit tudás kvantitatív reprezentációja nemcsak lehetséges, hanem — mint strukturális-leíró megközelítés — fontos kiegészítője is a szociális megismerés gyakoribb folyamatorientált vizsgálatainak (FORGAS, 1981b; KING és SORRENTINO, 1983).

Az epizódreprezentációval kapcsolatban végzett eddigi vizsgálatok érdekes vonása, hogy közülük csaknem valamennyi az érzelmi, konnotatív jellemzők túlsúlyáról számol be az epizódok megkülönböztetésében (BATTISTICH és THOMPSON, 1980; PERVIN, 1976). Legutóbb HILGARD (1980) hívta fel rá a figyelmet, hogy napjaink pszichológiájában az érzelem igencsak elhanyagolt téma, miközben a megismerés ázsiója nyilvánvalóan emelkedik. Pedig az érzelmi reakciók közvetlenebbek és tartósabbak lehetnek, mint a kognitív értelmezések, különösen ha az ingerek szociális jelentőséggel telítettek (ZAJONC, 1980). Az érzelmi állapotokról bemutatott vizsgálatokban az is bebizonyosodott, hogy a szociális epizódok felidézésében és feldolgozásában is fontos szerepet játszanak. Az érzelem túlsúlya az epizódreprezentációkban meglepően összecseng MURRAY (1951) több mint harminc évvel korábbi elgondolásaival: „a helyzeteket érzékenyen lehet osztályozni azon hatások szerint, amelyeket a személyre kifejtenek (vagy kifejthetnek), azaz aszerint, hogy milyen jelentőségük van a személy jó közérzete szempontjából” (459.o.). A szociális megismerés érzelmi dimenziójának feltárása egyre fontosabbá válik (TAJFEL és FORGAS, 1981), és e kutatási program egyik legfontosabb célja a továbbiakban az ilyen irányú vizsgálódás lesz.

A szociális epizódok kutatásában tett kezdeti lépések után a további kutatások feltárhatják, hogyan sajátítják el és hogyan strukturálják az egyének az epizódokról való tudást; milyen hatást gyakorolnak az epizód meghatározásában résztvevő különböző jelzések az epizódokkal kapcsolatos interakciós „alkudozásra”; és milyen változók befolyásolják a szociális epizódok információira való emlékezést, ezeknek az információknak az előrejelzését és feldolgozását. Ez utóbbi probléma ismét összekapcsol bennünket a kognitív pszichológia újabb kutatásaival, amelyek arra a kérdésre keresik a választ, hogyan dolgozzák fel az emberek a komplex ingerekre vonatkozó információkat. Az érzelmi állapotok szerepe az epizódsémák meghatározásában, feldolgozásában és a velük kapcsolatos „alkudozásban” különösen ígéretesnek tűnik a további kutatások szempontjából.

Összefoglalásképpen szükséges emlékeztetnünk arra, hogy a szociális epizódok nem csupán kognitív objektumok. Az ilyen reprezentációk a hétköznapi interakciókban jönnek létre, fontos szerepük van a társadalmi csoportok szubjektív kultúrájának meghatározásában és fenntartásában, és szoros kapcsolat van az epizódreprezentációk, valamint az egyének személyisége és társadalmi identitása között; mindez arra utal, hogy az epizódreprezentációknak fontos normatív funkciója van. Mivel a helyzetek és epizódok iránti érdeklődés napjainkban a pszichológia és a szociológia számos területén növekszik, valószínű, hogy az epizódmegismeréssel foglalkozó további kutatások is hozzájárulnak majd a kapcsolatok erősítéséhez e tudományok között.

(László János fordítása)

- ABELSON, R. P., 1981, The psychological status of the script concept, *American Psychologist*, 36, 7, 715–729.
- ARGYLE, M., FURNHAM, A., GRAHAM, J., 1982, *Social situations*, University Press, Cambridge.
- BARKER, R. G., 1968, *Ecological psychology*, University Press, Stanford.
- BARTLETT, C., 1932, *Remembering*, University Press, Cambridge.
- BATTISTICH, V. A., THOMPSON, E. G., 1980, Students' perceptions of the college milieu, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 6, 74–82.
- BECK, A. T., 1976, *Cognitive therapy and the emotional disorders*, International Universities Press, New York.
- BOWER, G. H., 1981, Mood and memory, *American Psychologist*, 36, 129–148.
- BOWER, G. H., BLACK, J. B., TURNER, T. J., 1979, Scripts in memory for text, *Cognitive Psychology*, 11, 177–220.
- BRUNSWIK, E., 1956, *Perception and the representative design of psychological experiments*, University of California Press, Berkeley.
- CANTOR, N., MISCHEL, W., 1979, Prototypes in person perception, In: BERKOWITZ, L. (ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, Academic Press, New York.
- CANTOR, N., MISCHEL, W., SCHWARTZ, J. C., 1982, A prototype analysis of psychological situations, *Cognitive Psychology*, 14, 45–77.
- CARROLL, D. J., CHANG, J. J., 1970, Analysis of individual differences in multi-dimensional scaling via N-way generalisation of 'Eckart-Young' decomposition, *Psychometrika*, 35, 283–319.
- CARROL, J. S., PAYNE, J. W. (eds.), 1976, *Cognition and social behaviour*. Erlbaum, Hillsdale.
- COOLEY, C. H., 1966, *Social Process*, Southern Illinois University Press, Carbondale.
- DICKMAN, H. R., 1963, The perception of behavioral units, In: BARKER, R. C. (ed.), *The Stream of Behaviour*, Appleton-Century-Crofts, New York.
- EKEHAMMAR, B., 1974, Interactionism in personality from a historical perspective, *Psychological Bulletin*, 81, 1026–1048.
- ENDLER, N. S., MAGNUSSON, D. (eds.), 1975, *Interaction psychology and personality*, Wiley, London.
- FARR, R., 1981, An historical look at social cognition, In: FORGAS, J. P. (ed.), *Social cognition: perspectives on everyday understanding*, Academic Press, London.
- FORGAS, J. P., 1976, The perception of social episodes: Categorical and dimensional representations in two different social milieus, *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 199–209.
- FORGAS, J. P., 1978a, Social episodes and social structure in an academic setting: The social environment of an intact group, *Journal of Experimental Social Psychology*, 14, 434–448.
- FORGAS, J. P., 1978b, The effects of behavioural and cultural expectation cues on the perception of social episodes, *European Journal of Social Psychology*, 8, 203–213.

- FORGAS, J. P., 1979, *Social episodes: The study of interaction routines*, Academic Press, London.
- FORGAS, J. P., 1980, Images of crime: A multidimensional analysis of crime perception, *International Journal of Psychology*, 15, 287-299.
- FORGAS, J. P., 1981a, Social episodes and group milieu: A study in social cognition, *British Journal of Social Psychology*, 20, 77-87.
- FORGAS, J. P. (ed.), 1981b, *Social cognition: perspectives on everyday understanding*, Academic Press, London, New York.
- FORGAS, J. P., 1982, Episode cognition: international representations of interaction routines, In: BERKOWITZ, L. (ed.), *Advances in experimental social psychology*, Academic Press, New York.
- FORGAS, J. P., 1983a, Episode cognition and personality: a multidimensional analysis, *Journal of Personality*, (in press).
- FORGAS, J. P., 1983b, Social skills and episode perception, *British Journal of Clinical Psychology*, (in press).
- FORGAS, J. P., 1983c, What is social about social cognition? *British Journal of Social Psychology*, (in press).
- FORGAS, J. P., ARGYLE, M., GINSBURG, G. P., 1979, Social episodes and person perception: The fluctuating structure of an academic group, *Journal of Social Psychology*, 109, 207-222.
- FORGAS, J. P., BOWER, G. H., KRANTZ, S., 1983, The effects of hypnotically induced mood states on memory for, and interpretation of social episodes, In preparation.
- FORGAS, J. P., BROWN, L. B., 1978, Environmental and behavioral cues in the perception of social encounters, *American Journal of Psychology*, 90, 635-644.
- FORGAS, J. P., BROWN, L. B., MENYHART, J., 1980, Dimensions of aggression: The perception of aggressive episodes, *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 19, 215-227.
- FORGAS, J. P., DOBOSZ, B., 1980, Dimensions of romantic involvement: Towards a taxonomy of heterosexual relationships, *Social Psychology Quarterly*, 43, 290-300.
- FREDERIKSEN, N., 1972, Toward a taxonomy of situations, *American Psychologist*, 27, 114-123.
- GARFINKEL, H., 1967, *Studies in Ethnomethodology*, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall.
- GOFFMAN, E., 1974, *Frame analysis*, Penguin, Harmondsworth.
- GUTHRIE, E. R., 1952, *The psychology of learning*, Harper Bros., New York.
- HAMMEN, C., MAYOL, A., 1982, Depression and cognitive characteristics of stressful life-event types, *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 165-174.
- HARRÉ, R., SECORD, P. F., 1972, *The Explanation of Social Behavior*, Basil Blackwell, Oxford.
- HILGARD, E. R., 1980, The trilogy of mind: cognition, affection and conation, *Journal of the History of Behavioural Sciences*, 16, 107-117.
- KING, G. A., SORRENTINO, R. M., 1983, Psychological dimensions of goal-oriented interpersonal situations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 140-162.

- LICHTENSTEIN, E. H., BREWER, W. F. 1980, Memory for goal-directed events, *Cognitive Psychology*, 12, 412–445.
- LEWIN, K., 1951, *Field theory in social science*, Harper, New York.
- MAHONEY, M. J., 1977, Reflections on the cognitive learning trend in psychotherapy, *American Psychologist*, 5–12.
- MARWELL, G., HAGE, J., 1970, The organisation of relationships: systematic description, *American Sociological Review*, 35, 884–900.
- MEAD, G. H., 1934, *Mind, Self and Society*, University of Chicago Press, Chicago.
- MILLER, G. A., GALANTER, E., PRIBRAM, K. H., 1960, *Plans and the structure of behaviour*, Holt, New York.
- MISCHEL, W., 1968, *Personality and Assessment*, Wiley, New York.
- MISCHEL, W., 1979, On the interface of cognition and personality, *American Psychologist*, 34, 740–754.
- MOSCOVICI, S., 1981, Social representations, In: FORGAS, J. P. (ed.) *Social cognition: perspectives on everyday understanding*, Academic Press, London.
- MURRAY, H. A., 1951, Toward a classification of interaction, In: PARSONS, T., SHILS, E. A. (eds.) *Towards a general theory of action*, Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- PERVIN, L. A., 1976, A free response description approach to the study of person-situation interaction, *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 465–474.
- ROSCH, E., LLOYD, B. B., 1978, *Cognition and categorization*, Erlbaum, Hillsdale.
- ROTH, D., REHM, L. P., 1980, Relationship between self-monitoring processes, memory and depression, *Cognitive therapy and research*, 4, 149–157.
- SCHANK, R., ABELSON, R. P. 1977, *Scripts, plans goals and understanding*, Erlbaum, Hillsdale.
- SCHUTZ, A., 1970, *On Phenomenology and Social Relations*, In: WAGNER, H. R. (ed.), University of Chicago Press, Chicago.
- SKINNER, B. F., 1938, *The behaviour of organisms*, Appleton-Century, New York.
- STONE, G. P., FARBERMANN, H. E. (eds.), 1970, *Social psychology through symbolic interaction*, Ginn-Blaisdell, Waltham, Mass.
- TAJFEL, H., FORGAS, H. P., 1981, Social categorisation: cognition, values and groups, In: FORGAS, J. P. (ed.), *Social cognition*, Academic Press, London.
- THOMAS, W. I., 1966, Situational analysis: The behaviour pattern and the situation, In: JANOWITZ, M. (ed.), *Thomas, W. I. on Social Organisation and Social Personality*, University Press, Chicago.
- TRIANDIS, H. C., 1972, *The analysis of subjective culture*, Wiley, New York.
- TROWER, P., BRYANT, B., ARGYLE, M., 1978, *Social skills and mental health*, Methuen, London.
- WATSON, J. B., 1913, Psychology as the behaviourist views it, *Psychological Review*, 20, 158–177.
- WEBER, M., 1947, *The Theory of Social and Economic Organisation*, Free Press, Glencoe, Illinois.
- WISH, M., 1975, Subjects expectations about their own interpersonal communication, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1, 11–20.

- WISH, M., 1975, Subjects expectations about their own interpersonal communication, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1, 11–20.
- WISH, M., DEUTSCH, M., KAPLAN, S., 1976, Perceived dimensions of interpersonal relations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 409–420.
- WOLFF, K. H., 1964, Definition of the situation, In: GOULD, J. KOLB, W. K. (eds.), *A dictionary of the social sciences*, The Free Press, New York.
- ZAJONC, R., 1980, Feeling and thinking: preferences need no inferences, *American Psychologist*, 35, 151–175.

JOSEPH FORGAS

COGNITIVE REPRESENTATIONS OF INTERACTION EPISODES

Social episodes are shared, consensual cognitive representations about recurring interaction routines within a subculture. Following a review of historical and contemporary approaches to the study of social situations in various branches of psychology, our own empirical research on social episodes is summarised. The following four problem areas were addressed: 1. descriptions of episode domains, and subcultural, group and individual differences in episode perceptions; 2. the determinants of episode representations; 3. cognitive and effective consequence of episode representations; and 4. the applications of research on social episodes. Some links between research on social episodes and other issues in social cognition are discussed, and the future prospects of this branch of inquiry are considered.